

¶. 25: *Sumptis jam epulis, præceperunt ut vocaretur Samson, et ante eos luderet. Putant aliqui cum Se-rario, quod Philistæi Samsonem ludum suum fecerint, eum variis modis vexando et persecutendo, quod juxta quædam exemplaria indicant LXX, qui quamvis dicant, ut est in Vulgata nostra: Ludebat ante eos, addunt tamen: Alludebat ei, seu alapas ei dabant. Arias putat, quod ridicule saltando compulsus sit morionem agere.*

¶. 50: *Moriatur anima mea cum Philisthiim. Samson tandem receptis a Deo viribus, apprehendit duas columnas, quibus tota domus fulciebatur, et illas subvertit, ita ut ipse cum omnibus Philistæis, qui aderant, fuerit oppressus et occisus. Porro non peccavit in eo Samson, sed heroicum fortitudinis actum exercuit. Unde S. P. Aug. lib. I cont. Gaudentium, cap. 31, de illo ita scribit: Quod cum intimis et se ipsum, quando super se et illos deject domum, mortem, quam mox ab eis fuerat perppersurus, communem voluit cum illis habere... quod quidem non sua sponte fecit, sed hoc Spiritui Dei tribuendum est, qui usus est eo ut faceret, quando illi adfuit, quod facere non poterat, quando ille spiritus defuit.*

Non ad id faciendum videtur ei divinitus redditam fortitudinem: dixerat enim ¶. 28: *Domine Deus, me menti mei, et redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus.*

Nec obstat, quod immediate subjungat: *Ut ulciscar me de hostibus meis, et pro ammissione duorum luminum unam ultionem recipiam, quasi privatam injuriam ulcisciendi cuspidus; quia injuria Samsoni illata erat publica injuria: nam cum esset judex populi, et hostis Philistinorum, irrisio ejus erat quoque irrisio Dei Israel, in cuius contumeliam Philistæi, pro captio Samsone, Deo suo solempnes in templo gratias agebant.*

Præterea cum Apost. ad Heb. XI Samsonem annumeret eis, qui per fidem operati sunt justitiam, utique ad mercedis consecutionem (quod nullatenus dici posset, si contra Dei voluntatem se ipsum occidisset) omnino a peccatis excusandus est. Atque hinc denique concludimus eum Estio, ipsius priora illa peccata, superius commemorata, per poenitentiam et oculorum orbitatem, ac carceris afflictionem, ipsamque mortem, quam pro Dei gloria sustinuit, fuisse expiata.

Dicunt quidem nonnulli alii, quod Samson hic proprie et physice se ipsum non occiderit, uti fecisset, si gladio se transfodisset, vel caput ad columnam allisisset; sed quod permisit tantum communi cum hostibus se ruina opprimi: nec etiam se occiderit morali imputatione, quia directe intendebat Philistæos occidere, se vero indirecte et permissive tantum eadem involvi clade. Sed præterquam quod id mirum, si non ridiculum appareat, nihil cogit eo configere.

Dicamus proinde intrepide cum S. P. Aug. lib. I de Civ. Dei, cap. 21: *Nec Samson alter excusatur, quod se ipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia Spiritus latenter hoc jusserrat, qui per illum miracula faciebat.*

CAPUT XVII.
Mater Michæ ex ducentis argenteis curat filio suo confici idolum: Michæ vero unum ex filiis suis creat sacerdotem, deinde levitam bethlemiticum peregrinantem, in domum suam recipiens, eundem sui idoli sacerdotem constituit.

QUÆSTIO UNICA. — QUANDONAM IDOLOLATRIA MICHÆ, ALIÆQUE HISTORIÆ CONTIGERINT, QUÆ IN SEQUENTIBUS RECENTUR.

Inter Samsonem, libri hujus judicem ultimum, et Heli, primum in libris Regum, quatuor Scriptura sacra intertextit historias, quarum tres in hoc libro continentur; quarta vero, quæ est historia Ruth, obtinet librum proprium. Prima autem trium historiarum, quæ hic describuntur, narrat feedam in tribu Ephraim idololatriam cap. XVII. Secunda narrat Danitarum, novas sedes armis conquirentium, expeditionem, eorumque lapsum in idololatriam cap. XVIII. Tertia nefarium benjamiticæ tribus facinus, ac stuprum feedissimum cap. XIX: ejusdem tribus excidium cap. XX: et restorationem cap. XXI.

Cum vero historiæ illæ extra temporis ordinem, ob longiorem, scilicet per quinque sequentia capita, narrationem videantur in finem libri transmissæ, queritur quandonam contigerint ea, quæ his seqq. cap. enarrantur.

Rabbini aliqui putant contigisse tempore Josue, adhuc viventis, sed præ senio languentis, minusque accurate munere suo fungentis. Sed injuriam facit hac sententia Josue, seni heroicè optimo et vigilantissimo, cuius zelus pro Domino usque ad finem vitæ sue patet ex cap. XXIV lib. Josue.

Pari ratione rejicitur opinio, quæ putat hanc idololatriam contigisse eo tempore, quod post mortem Josue statim consecutum est, quo adhuc præerant seniores. Siquidem hi si vixissent, non permisissent idololatriam publicam introduci in Israel. Unde cit. cap. Josue, ¶. 51, iis viventibus, dicuntur Israelitæ servisse Deo vero: illis autem vita functis, subintravit idololatria; cuius origo et processus hic describitur: et ob hanc idololatriam Deus illico Israelitas subjecti servituti Chusan, regis Mesopotamiae, qui eos affligeret. Unde Hebrei afflicti, ac poenitentes, repudiatis idolis suis, ad Deum reversi sunt, qui suscitavit eis primum judicem Othonielem, qui eos a prædicta servitute eximeret. Itaque

R. et dico: Probabilior est opinio, quæ asserit hanc contigisse paulo post mortem seniorum, seu aliquot annis ante primum judicem Othonielem.

Prob. I. Quia constat hæc acta esse tempore Jonathan filii Gersam, filii Moysis: hic enim fuit levites ille, quem hic ¶. 10 sibi Michæ fecit sacerdotem, uti patet ex cap. XVIII, 30. Ergo saltem hæc non contigerunt post mortem Samsonem, uti putat Serarius, sed diu ante.

Etenim cum Gersam duos ad minus circiter haberet annos, quando Moyses ex Madian reversus est in Ægyptum, etiam hic supposito, quod Gersam tantum

genuerit Jonathan anno ætatis suæ 70, sequeretur, quod Jonathan anno 20 judicatura Samsonis habuisset annos 288: uti deduci potest ex serie omnium annorum, qui ab egressu de Ægypto usque ad mortem Samsonis effluxerunt secundum Schema chronologicum, supra cap. III, Q. II, propositum. Jam autem cum hæc sequela admitti nequeat; quandoquidem eo tempore homines non tamdiu viverent: clare inde deducitur, quod idololatria Michæ contigerit diu ante mortem Samsonis, puta parum post mortem seniorum. Siquidem Jonathan, nepos Moysis, qui fuit sacerdos in domo Michæ, tunc temporis adhuc erat adolescentis, ut dicitur hic ¶. 7.

Prob. II. Cap. XX, 28, insinuatur hæc contigisse vivente Phinees pontifice, qui fuit filius Eleazar, filii Aaron, ac fere coœvus Josue: et quamvis sit alia historia, quæ narratur cap. XX; tamen, si bene attendatur ad totum textum, non videtur inter utramque multum temporis fluxisse.

Prob. III. Idololatria Michæ, item expeditio filiorum Dan, contigit antequam surgerent judices; ergo contigit aliquot annis ante Othonielem.

Prob. ant. ex ¶. 6 hujus cap. et ex ¶. 1 cap. seq., ubi dicitur: *In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Enimvero quod regem hic appellat Scriptura, non eum (ut opinatur Cajetanus) quem proprie et cum dia-demate ac sceptro solemus illo nomine appellare, sed principem unum; aut judicem aliquem, vel magistratum, qui jus in omnes habeat, qui sceleris puniat et incommoda populi avertat, satis clare indicant illa verba: *Sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.*

Et sane aliquoquin de toto tempore judicem potuisset dici non fuisse regem in Israel, si regem eo modo, quo jam solemus, et postea Saul, David, aliqui vocati sunt, acciperemus: nec Deus ægre tulisset, postulari ab Israelitis regem, si ob carentiam regis divina religio extingueretur, et impietas invalesceret. Præterea pro principe vel magistratu, et non pro rege proprio dieto, accipitur vox rex Deuter. XXXIII, 5.

Dicendum proinde quod hæc historia recto temporis ordine ponenda fuisset ante caput II, scilicet inter ¶. 34 et 35 cap. I. Ita Salianus et alii communiter. Hinc Danitæ ideo quæsiuerunt dilatare habitationem suam, et novas sedes armis sibi parare in Lais, ut dicitur cap. seq., quia ab Amorræis arctabantur in montibus; cum tribus Juda, duce Calebo, ac cætera tribus vicinos suos Chananæos debellassent, ut referatur cap. I, 34.

Obj. I. Ipsa series narrationis clare insinuat, idololatriam Michæ contigisse post Samsonem; siquidem historiam hanc post mortem ejus statim subnectit.

R. Neg. assumpt. Nam omnes in sacris Paginis mediocriter versati apprime norunt quod series narrationis non semper corresponeat rationi temporis: sæpe enim Scriptura sacra uitur anticipatione et recapitulatione, sicut patet in multis locis. Quod autem hic utatur recapitulatione, inter alia satis patet ex

supra allatis probationibus. Ratio vero cur Scriptura hic usa sit recapitulatione, seu cur has historias in fine libri retulerit, juxta Abulensem est hæc: quod hic liber, utpote ex professo tractans de judicibus Israel, prius voluerit recto ordine tempus judicem, eorumque acta referre, antequam inciperet emnare praesentes historias.

Inst. Quamvis in hebræo, chaldæo, et apud LXX nulla temporis mentio fiat; tamen Interpres latinus, exorsus hanc historiam, clare tempus illud exprimit ¶. 1 dicens: *Fuit eo tempore vir quidam de monte Ephraim, nomine Michas.* Atqui eo tempore hic videtur referendum ad mortem Samsonis. Nam de hac immediate sermo præcesserat; ergo, etc.

R. Neg. min. Quia eo tempore hic refertur ad totum librum, ita ut sensus sit: *Eo tempore, quo fiebant ea, quæ in hoc libro scripta sunt (utique supra, cap. I) fuit vir quidam, etc.* Ita Abulensis. Similiter Lyranus, exponus ¶. 1, *Fuit eo tempore,* dicit: *Hoc non refertur ad tempus Samsonis, de quo immediate ante præcesserat sermo, sed refertur in generali ad tempus judicem, quia sub idem tempus accidit.*

Obj. II. Cap. XIX, 11, dicitur quod, quando hæc contigerunt, Jerusalem nondum esset capta: vocatur enim ibidem ¶. 12: *Oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel.* Atqui Jerusalem capta est ab Hebreis paulo post mortem Josue, vivente adhuc Calebo, ut patet ex cap. I, 8: ergo hæc historia contigit ante mortem Caleb.

R. Neg. conseq. Quia Jerusalem quidem capta fuit a Caleb, sed postea videtur recuperata fuisse a Jebusæis, sicuti alias urbes, a Josue expugnatæ, rursus a Chananæis fuerunt occupatæ: potuitque id facile fieri in Jerusalem: quia quamvis cap. I, 8, dicuntur filii Juda Jerusalem cepisse, et totam incendio tradidisse; tamen ibidem ¶. 21, dicitur: *Jebusæum autem habitare Jerusalem non deleverunt filii Benjamin, habituque Jebusæus cum filiis Benjamin in Jerusalem.* Deinde patet ex II Reg. V, 6, quod tempore Davidis Jebusæi adhuc illi dominarentur, saltem in are; dicitur enim: *Abiit rex... in Jerusalem, ad Jebusæum habitatorem terræ.* Itaque cum Caleb non intercepisset arcem, Jebusæi, qui illic remanserant, absentibus filiis Juda, potuerunt rursus occupare partem illam civitatis, quæ erat in tribu Benjamin.

Obj. III. Ante Othonielis ducatum vivebat adhuc Phinees, zelosissimus æmulator legis. Atqui ipse, utpote summus sacerdos, illam idololatriam non permisisset; ergo, etc.

R. Quod illam in initio ignoraverit, et postea impeditre non potuerit: nam equidem certum est, quod prima Israelitarum idololatria contigerit ante ducatum Othonielis, adeoque vivente adhuc Phinees, et tamen eam non impedivit. Et sane populus idololatricus non audit, sed spernit vocem sacerdotis, sicut hereticus vocem pontificis.

P. qualia idola jusserrat confici mater Michæ.

R. Ex ducentis argenteis jussit confici sculptile

atque conflatile, ut dicitur §. 4, id est, statuas duas argenteas, unam sculptam, alteram opere fusorio conflata.

Porro Michas, §. 5: *Ediculam in domo sua deo (idolo) separavit, et fecit ephod, et theraphim, id est, vestem sacerdotalem, et idola. Sub ephode continentur aliae omnes vestes, et supellectilia ad sacrificium spectantia. Per theraphim vero intelliguntur idola, ex quibus divinatio et futurorum prænotitia petebatur, ut colligitur ex cap. XVIII, 5, et ex cap. XXI Ezechieli, §. 21: et rabbini passim explicant, theraphim esse imagines, futura prænuntiantes, ut videre est apud Serarium.*

Implevitque unius filiorum suorum manum, et factus est ei sacerdos. Implere manum alicuius, juxta phrasim hebraicam, idem sonat, quod consecrare sacerdotem: nam (ut colligitur ex Levit. VIII) ut quis sacerdotio initiaretur, opus erat duplice manus impletione, una oleo sacro, qua manus ungebantur, altera sacrificio, seu victima, et donis, quæ Deo offerebantur.

CAPUT XVIII.

Sexcenti viri de tribu Dan, dum suam dilataturi eunt habitationem, in itinere idola Michæ surripunt, et Jonathan, sacerdotem ejus, abducunt. Inde ex inopinato irruentes in urbem Laiis, eam capiunt, ibidemque idola collocant.

QUESTIO UNICA. — CUR ET QUOMODO DANITÆ NOVAM SIBI HABITATIONEM QUÆSIERINT.

Vers. 1: *Tribus Dan quærebant possessionem sibi. Tribus Dan æque ac ceteræ portionem suam in terra promissionis sorte acceperat a Josue, ut constat ex lib. Josue, cap. XIX, 40; utique versus mare Mediterraneum et Philistæos: sed cum hi acriter resistarent, et alia ex parte eos coarcerent Amorrhæi, ut constat ex hoc lib. cap. I, 34: non potuerunt Danitæ totam sortem sibi a Josue attributam occupare.*

Quod ergo additur: *Usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat, idem est, quod portionem satis amplam, et tantæ multitudini idoneam, hactenus armis occupare nequivarat.*

Miserunt itaque Danitæ quinque viros fortissimos, qui diligenter terram explorarent. Hi autem cum venissent ad domum Michæ, agnoverunt ex voce adolescentem levitatem, jam factum [sacerdotem] idolorum.

§. 5: *Rogaverunt autem eum, ut consulteret Dominum (id est idolum, sive theraphim), ut scire possent, an prospero itinere pergerent, et res haberet effectum. Domum consulendi theraphim, ex rabbini hunc referunt. Serarius: Caput pueri primogeniti, daemoni immolati, sale et aromate condiebant, sub cuius lingua ponebant laminam auream, cui inscribebant nomen eiusdem mundi spiritus, accensis vero coram eo lucernis, daemon consulentibus responsa dabat musitando.*

§. 6: *Qui (Levita) respondit eis: Ite in pace, Dominus respicit vitam vestram. Suscepit negotii prosperum eventum eis prædictum, quia sciebat se loqui quod*

eis gratum erat, vel quia responsum idoli se accipisse fingebat, vel quia re ipsa daemon responderat: Deus enim permittit aliquando daemons dare talia responsa idololatris, quia ex malitia sua merentur, ut ita erroribus nutriantur: talia responsa aliquando, per accidens, sunt vera.

§. 7: *Euntes igitur quinque viri venerunt Lais. Erat hæc urbs amoenissimo loco sita, inter duos rivos Jor et Dan, ad radices fere montis Libani, eratque terminus terra promissæ versus septentrionem, sicut Bersabee versus austrum.*

Urbs illa, quæ hic appellatur *Lais*, cap. XIX Josue (ubi per anticipationem hæc Danitarum expeditio refertur) vocatur *Lesem*. Postea vero, ut patet hic §. 29, a Danitis vocata est *Dan*: deinde *Paneas* est dicta a Paneade fonte, qui eam alluit. Denique a Philippo tetrarcha in honorem Tiberii Cæsaris instaurata et exornata, dicta est *Cæsaræ Philippi*.

Scriptura vero tres assignat causas, cur Danitæ urbem Lais invaserint. 1. Quod cives in ea habitarent absque ullo timore, id est securi, adeoque inermes. 2. Quod essent magnarum opum. 3. Quod essent procul a Sidone, et a cunctis hominibus, qui utique eis superpetias, aut copias auxiliatrices subministrare possent.

§. 27: *Sexcenti autem viri (reclamante Michæ) tulerunt sacerdotem; utique consentientem et acquiescentem: dixerant enim ei (§. 19): Veni nobiscum, ut habeamus te patrem et sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu et familia in Israel? Atque hinc patet, quomodo idolatria ex una domo propagata sit in unam urbem et tribum, indeque in alias.*

§. 50: *Posueruntque sibi (Danitæ) sculptile, et cetera quæ Michæ subripuerant, et Jonathan filium Gersam filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan. Constitutio illa sacerdotum verisimiliter contigit successu temporis, nam in domo Michæ Jonathan non videtur adhuc habuisse uxorem, cum nulla fiat mentio, quod cum uxore inde discesserit.*

Exemplaria hebraica moderna non habent: *Filium Moysi, sed: Filium Manasse*. Verum, commutatione litteræ et punctorum, putatur mendum esse, et commutatum a quibusdam Hebreis, ne Moyses haberetur hujus idolatriæ occasione in suo nepote minus honorabilis; cum tamen hæc non magis derogent honori ejus, quam derogatum est piissimo regi Ezechiae, quod habuerit impiissimum filium Manassen. Itaque

R. et dico: Legi debet Moysi, prout habet nostra Vulgata.

Prob. I. Quia ita habent vetera hebreæ, apud Serarium Q. 8: et rabbini concordi voce fatentur, legi debere Moysis, sed in hebreo unam litteram n additam esse, eamque paulo altius ceteris literis positam, ut posset legi Manasse, propter honorem Moysis, ut videri potest in tractatu *Baba Batra*, cap. 4, fol. 109. Addunt insuper, ipsum fuisse filium filii Manasse, scilicet regis, non ortu, sed impietas similitudine

Prob. II. Quia cap. præced., §. 13, dicit Michas:

Nunc scio, quia benefaciet mihi Deus, habenti levitici generis sacerdotem. Item in omnibus editionibus vocatur Levita; ergo non erat de tribus Manasse.

Prob. III. Omnia exemplaria moderna, et antiqua hebraica, græca, chaldaica, et latina dicunt, quod pater istius Jonathæ fuerit *Gersam*, ut habet nostra Vulgata. Atqui nullus homo in Scriptura sacra vocatus fuit *Gersam*, nisi solus filius Moysis primogenitus ut patet ex Concordantiis Bibliorum; ergo, etc.

Dices: *Gersam filius Moysis tantum legitur unum habuisse filium*, I Paralip. XXIII, 15 et 16, et cap. XXVI, 24: ergo Jonathan ille non fuit filius Gersam.

R. Neg. conseq. quia in genealogiis, quæ habentur in lib. Paralip. non recensentur omnes omnino posteri Jacob per familias suas, sed tantum illi fere, qui tunc erant præcipui, quosque jusserrat David specialiter notari tanquam capita familiarium: alias totus liber Paralip. non sufficeret recensendae medietati posteriorum Jacob usque ad Davidem.

Adde, quod ideo omissus sit Jonathan, quia forte ejus posteritas propter idolatriam non pervenit usque ad Davidem: sicuti Gen. XLVI, 10, numerantur sex filii Simeon; et tamen Num. XXVII, 12, inveniuntur tantum quinque, et omittitur *Ahad* sextus, vel quia sine liberis mortuus non constituit familiam, vel quia familia ejus postea interiit.

Addit autem Scriptura hic, §. 50, quod filii Jonathan positi sint sacerdotes *In tribu Dan*, usque ad diem captivitatis suæ. Nonnulli putant id intelligendum de captivitate Israelitis illata per Assyrios, quando decem tribus, inter quas erat Danitica, a Salmanasar rege Assyriorum ductæ sunt in Assyriam, anno scilicet sexto Ezechiae regis; de qua captivitate agitur lib. IV Reg., cap. XVII.

Verumtamen communior opinio id intelligit de tempore, quo arca Dei sub Heli pontifice capta est, et Israelitæ magna clade affecti sunt a Philistæis, ut refertur lib. I Reg., cap. IV. Tunc enim multi ab eis bello capti, in captivitatem abducti sunt, tam ex Danitis, quam ex ceteris tribibus: imo cum tribus Dan vicinior esset Philistæis, hæc procul dubio tunc præ reliquis passa est. Hanc opinionem tenent Lyranus, Abul, et alii plurimi.

Prob. I. Quia, ut observat Lyranus, sententia illa maxime consonat sacro textui, qui hic subjungit §. 51: *Mansique apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit dominus Dei in Silo. Atqui hæc fuit in Silo usque ad Heli et Samuelē; ergo.*

Prob. II. Quia non est credibile quod David, rex piissimus et potentissimus, illam idolatriam in regno suo tolerasset: sed nec etiam Salomon in initio regni sui, dum templum Domino ædificavit, similem impietatem tolerare voluisse.

Adde quod, si in Dan tunc temporis fuissent idola Michæ, hæc sufficerent ad populum a templo jerusalem abstrahendum in Dan; ae proinde impius rex Jeroboam in istum finem non constituisset suos vitulos aureos in eadem urbe Dan, que tantorum

monstrorum sedes et thronus fuit.

CAPUT XIX.

Uxore levitæ Ephrathæ ab incolis urbis Gabaa, Benjaminitis, infanda libidine extincta, levita, maritus uxoris, cadaver in duodecim partes dissecat, et ad duodecim tribus mittens, omnes ad tantum facinus vindicandum concitat.

QUESTIO UNICA. — DE LEVITA EPHRATHÆ EJUSQUE ACTIS.

Vers. 1: *Fuit quidam vir levites habitans in latere montis Ephraim. Alius est hic levita, et plane diversus ab illo, qui apud Micham in montanis Ephraim commoratus est: nam ille, de quo hic agitur, erat vir tinnens Deum, adeoque ne gentilium quidem hospitio uti solebat, ut habetur §. 41; sed præcedens ille idola coluit. Præterea noster hic levita ad Phinees pontificem venit, et cum eo egit, cap. XX, 28: at alter, sceleratus a Judæis apostata, non facile in zelosi pontificis conspectum venire ausus fuisset; nec ob injuriam, huic impio idololatre illatam, tanta tragedia ab Israelitis omnibus inceptæ fuissent, sicut præ vindicanda injuryia, huic levite irrogata, gestæ sunt.*

Qui accepit uxorem de Bethlehem *Juda*: §. 2: *Quæ reliquit eum, et reversa est in domum patris sui in Bethlehem. Abulensis observat, quod dupliciter possit virum relinquere mulier. 1. Quoad thorum, se alteri prostitudo. 2. Quoad habitationem, migrando a domo in alium locum; et utramque relictionem per verbum latinum *relinquit* hic designari putat.*

Attamen probabile est, mulierem illam ob domesticas difficultates a viro suo recessisse, idque forte animo adulterandi, sed non videtur adulterata fuisse.

Probatur I. Quia pater ejus recepit eam in domum suam; atqui non est verisimile quod filiam adulteram publice a marito suo digressam, in domum suam recipisset; ergo.

Prob. II. Quia §. 3 dicitur: *Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, etc.* Atqui non est credibile quod ipse voluerit blandiri adulteræ, illamque domum suam reducere, præsentim in illa lege, in qua polygamia erat licita, et etiam teste Scriptura, *qui tenet adulteram stultus est*, Prov. XVIII, 22. Ergo. Ac proinde si adulterata fuisset, non debuisset vir ei reconciliari, sed ipsa viro.

Prob. III. Quia statim ut vidit maritum suum, introduxit illum in domum patris sui: atqui hoc non fecisset, sed potius se abscondisset præ verecundia, vel præ timore, ne maritu ergo, etc.

Prob. IV. Quia omnes tribus pugnaverunt contra Benjaminitas, qui ista muliere, ad mortem usque, carnaliter abusi fuerant. Quis autem credit quod tam eruento bello voluerint vindicare mortem adulteræ?

Dices: *Textus hebraicus loco *relinquit* legit: *Fornicata est*; nam Pagninus ex hebreo verit; *Forni-**

cata est apud eum. Arias transfert : *Fornicata est super eum. Similiter Lyranus. In hebræo, inquit, habetur : Quæ fornicata est apud eum.* Ergo illa mulier fuit adultera.

R. Neg. conseq. Quia fornicari hic commode potest accipi pro relinquere maritum legitimum, quemadmodum videtur accipi pro relinquere Deum verum psal. LXXII : *Qui elongant se a te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te : mihi autem adhærere Deo bonum est.* Ubi verbum fornicari non videtur necessario significare idolatriam, sed simpliciter Deum aut ejus cultum relinquere.

Addit A Lapide, quod noster Interpres legerit : *Tiznach, id est, reliquit, vel elongavit se, ubi nunc Hebræi, legunt : Tizna, fornicata est; sed male, quia etiam LXX legunt : Irata est ei, et Chaldæus : Contemptis eum.*

Interim post multa humanitatis signa, a socero suo sibi ostensa, tandem cum uxore sua discedit levita, venitque vesperi in Gabaa, civitate tribus Benjamin, et a quodam sene peregrino, hospitio susceptus est. Sed

¶ . 22 : *Venerunt viri civitatis illius, filii Belial (id est absque iugo) et circumdantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes : Educ virum, qui ingressus est in domum tuam, etc.* Infandum sodomiae scelus homines illi perditissimi perpetrare volebant ; sed tam abominandum libidinis furem atque insaniam ut senex ille, tanquam novus in Gabaa Lot, compesceret, fecit fere omnia, quæ antiquus ille in Sodoma fecerat Gen. XIX, 7 et 8 ; nam primo suavissimis verbis eos affatus est, deinde facti istius indignitatem et stultitiam atque abominationem ostendit, aliisque mediis impeditre studuit. Unde dixit

¶ . 24 : *Habeo filiam virginem, et hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, etc.* Docet Apostolus ad Rom. III, 8, non esse facienda mala, ut eveniant bona, inquit Estius, et multo minus facienda sunt minora mala ut evitentur majora. Unde non debemus esse solliciti, ut factum hujus viri, aliquin boni ac justi, excusemus a peccato, sicut nec factum ipsius Lot excusandum est, quando filias suas prostituere voluit, ut hospites servaret. Vide qua diximus Q. I in cap. XIX Genesis.

Etenim etiam hic non intervenit sola permissio minoris mali ad evitandum majus, sed etiam cooperatio quaedam, per hoc quod senex dixit : *Educam eas, etc.* et levita, ¶ . 25, *eduxit ad eos concubinam suam : quam flagitosissimi illi homines furibunda libidine ita oppreserunt, ut mane, ad maritum reversa, coruerit super limen domus, ibique expiraverit. Sed hinc iratus levita*

¶ . 29 : *Arripuit gladium, et cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel.* Non peccavit hoc faciendo, quia non scidit uxorem ad dehonestationem corporis ipsius, sed ad honorem illi restituendum per vindictam tanti flagiti. Videtur autem ad primores

et senatores cujuscumque tribus membra hæc misisse maritus, cum aliqua injuria significatione, et ultionis petitione, prout insinuat Josephus.

P. Cum res ageretur contra tribum Benjamin adeoque præter illam tantum superessent undecim tribus, cur conciderit cadaver in duodecim partes.

Respondet Lyranus, quod tribus Manasse esset in duas partes divisa, quarum una habitabat ultra Jordanem, alia intra; et sic pro illa tribu fecerit duas partes, quodque alioquin factum non fuisset sufficienter notum. Pro tribu vero Benjamin, inquit, non fecit aliquam partem, quia nuntios, per quos misisset, occidissent : neque pro tribu Levi, quia erat dispersa per omnes tribus, et ideo ubi denuntiabantur factum aliis, etiam sufficienter denuntiabantur tribui Levi.

Cajetanus tamen censem, fieri potuisse ut sua etiam pars tribui benjamiticæ missa sit, quia illa non pœnecerat tota, sed ejus una tantum urbs Gabaa, adeoque poterat et ista tribus ad noxiæ putridique unius sui membris sectionem in invitari, sicut et a toto cæterarum tribuum senatu invitata fuit; ut liquet ex cap. seq. ¶ . 12 et 15.

CAPUT XX.

Undecim tribus, Benjaminitis bellum inferentes, bis profugantur, sed tertio aggressu ad internacionem Benjaminitas cœidunt, sexcentis duntaxat fuga in soliditudinem elapsi.

QUÆSTIO UNICA. — DE BELLO UNDECIM TRIBUUM CONTRA BENJAMINITAS.

Vers. 1 : *Egressique sunt omnes filii Israel, id est, plurimi, omnes videlicet, qui domo abesse poterant. Et pariter congregati quasi vir unus (nempe ut dicitur ¶ . 11, eadem mente, unoque consilio) de Dan usque Bersabee ... ad Dominum in Maspha.* Maspha idem significat quod specula : unde plures istius nominis civitates erant in Judæa, eo quod in loco alto, quasi specula, essent ædificatae. Hinc Masius in cap. XI Josue putat per Maspha intelligi posse Silo. Alii vero putant eos convenisse in illa Maspha, que erat in confinio tribus Juda, et vicina civitatis Gabaa, ex qua videre poterant urbem Silo, ubi erat tabernaculum : unde ad eam venientes dicuntur congregati ad Dominum.

Petiverunt autem Israelitæ a Benjaminitis, sibi tradi reos, ut justa vindicta punirentur : sed hi per summam iniquitatem arma sumpserunt, ut sceleratos contributes suos defendenter.

¶ . 15 : *Inventique sunt viginti quinque millia de Benjamin edacentium gladium.* Textus hebreus et chaldæus habent : *Viginti sex millia, quibus consenserunt Lyranus et Abulensis.*

Sed tamen lectio nostra retinenda est, quia LXX æque ac latina Romana constanter legunt : *Viginti quinque millia : atque his plane consentit numerus cæsorum et superstitionis.*

Similiter dicit Josephus lib. V Antiq., cap. II : *Benjaminitæ habuerunt viginti quinque millia armatorum,*

et insuper sexcentos, seu potius septingentos : hi enim posteriores erant Gabaitæ, qui septingenti erant viri fortissimi, ut dicitur ¶ . 16. Et de his septingentis omnes textus consonant.

Quod vero legendum potius sit viginti quinque milia, quam viginti sex millia, patet ex summa Benjaminitarum, qui occisi sunt, ac eorum qui superstites relictæ fuerunt : nam cecidisse dicuntur sigillatim quidem imprimis 18,000 ¶ . 44, deinde 5,000 ¶ . 45, insuper alia 2,000 eodem versu. His adduntur 100 ex ¶ . 55, qui ibidem numerantur cæsi ultra 25,000. Superstites vero manserunt 600, ut patet ex ¶ . 47. Ex quibus numeris simul additis exsurgit summa quæsita, nempe 25,700.

Et revera si fuissent universi 26700, quo devenient illi mille ? quid de eis gestum ? An cæsi, an salvati ? Respondet Abulensis, q. 33, cæsos quidem illos, sed non in prælio, sed alibi, dum exercitui necessaria comparabant. Sed haec conjectura, ad difficultatem evadendam gratis excogitata, nihil subsidii habet in Scriptura sacra.

Undecim autem tribus, contra Benjaminitas præliaturæ, consuluerunt Dominum in Silo per Phinees pontificem, petiveruntque belli ducem, quibus Dominus respondit : *Judas, id est tribus Juda, sit dux vester. Sed*

¶ . 21 : *Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum.* Mirum videtur, in tali causa Israelitas tanta clade affectos.

¶ . 22 : *Rursum filii Israel, et fortitudine, et numero confidentes ... aciem direxerunt.* ¶ . 23 : *Ita tamen ut prius ascenderent, et fierent coram Domino usque ad noctem ; consulerentque eum ... quibus ille respondit : Ascendite ad eos, et initate certamen.* Mira Dei ordinatio : jubet undecim tribus, semel cæsas a Benjaminitis ad 22,000, iterum eos aggredi, permittitque illos rursus profugari, et 18,000 ipsorum occidi ; ubi tamen bellum justum piumque agebant. Cur ergo Deus, etiam rite consultus, tanta strage affligi permittit Israelitas, tam justam causam foventes ?

Respondet Lyranus, et primam assignat causam, quia scilicet nimis confidebant in sua multitudine et fortitudine, ut insinuatur ¶ . 22.

Secundam causam assignant Hebrei, qui dicunt, id eis accidisse, quia negligentes fuerant in punienda idolatria Michæ, et Danitarum. Addit Tirinus : quia permiserant etiam cultum Baalim et Astaroth. Sed incertum omnino est, an historia Michæ, et cultus Baalim ac Astaroth hanc cladem præcesserint, ut bene notat Estius.

A Lapide hanc etiam causam allegat, ut Deus casta undecim tribuum, in quibus multi erant scelerati, a fœcœ expurgaret, atque ita digna redderet quibus victoriam largiretur ; et ut probaret ac excitaret eorum fidem et obedientiam, quæ revera hic magna fuit : nam quamvis secundo cæsi essent, tertio tamen jussu Dei bellum instaurarunt, ideoque victores evaserunt.

Denique ut Deus ostenderet, se supremum esse necis et vite omnium dominum, atque ita omnes sacro suo metu et reverentia percelleret. Hinc, ut observat S. P. Aug. lib. V de Civ. Dei, cap. 21, Deus dat felicitatem in regno cœlorum solis piis ; regnum vero terrenum (felicesque bellum exitus et victories) et piis, et impiis, sicut ei placet, cui nihil injuste placet.

In eamdem Dei providentiam multi similes eventus refundi debent, ut occasio Josiæ regis pissimi II Paralip. XXXV, profugatio S. Ludovici Galliae regis IX. Vide S. Bernardum lib. II de Consideratione.

CAPUT XXI.

Jurant undecim tribus se non daturas filias suas Benjaminitis in uxores : mox dolentes de tribus illius interitū, sexcentis superstitionibus, ne tribus illa penitus intereat, uxores dant quadringentas virgines, in cœde civium Jabel Galad reservatas, et ducentas de virginibus Siluntinis ex raptu.

QUÆSTIO UNICA. — QUID CENSENDUM DE JAM MEMORATO JURAMENTO ISRAELITARUM.

Vers. 1 : *Juraverunt quoque filii Israel in Maspha et dixerunt : Nullus nostrum dabit filii Benjamin de filiabus suis uxorem.* Juramentum hoc emiserant ante bellum, ut recte advertit Lyranus ; unde verti posset : *Juraverant, inquit Serarius.* Juramento suo etiam imprecationem adjunxerant, seu, ut vertit interpres Latinus, maledictionem. Unde dicunt ¶ . 18 : *Filias nostras eis dare non possumus, constricti juramento et maledictione, qua diximus : Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin.*

Queritur an hoc juramentum fuerit obligatorium.

Tirinus respondet : Cum juramentum non obstrinat ultra mentem jurantis, certumque sit hunc necessitatis casum, quo defectu sponsorum integra tribus interitū esset, Israelitis, cum jurarent, non venisse in mentem : certum item est eo casu illos ad hoc obstrictos non fuisse.

Similiter respondet A Lapide : Juramentum hoc obligabat eo casu quo Benjaminitis reliquis, de uxoris, quæ essent Israelitides, alia ratione provideri potuisset : aliquin si Benjaminitæ coacti fuissent manere cœlibes, cum interitū totius tribus, eo casu non obligabat eorum juramentum : nam lege divina vetitum erat ducere uxores alienigenas.

Et certe, sicut votum, ita et juramentum, factum de minori bono quod majus bonum impedit, non obligat, quatenus illud impedit : et jurans censem tacite majus bonum excipere voluisse, cum juraret ; nam aliquin illicitum fuisse juramentum. Ac proinde peccassent Israelitæ, si jurassent se in tali necessitate et periculo non daturos uxores Benjaminitis ; fuisseque hæc juratio contra charitatem, quia erat contra reparationem unius tribus ; que tamen reparatio cedebat in bonum commune totius populi, ut notat Lyranus. Ex conscientia tamen erronea obligabantur ; quia se ad hoc jurejurando ex nimia simplicitate

(Vingt-cinq.)